

การอนุรักษ์และสืบสานสมบัติวัฒนธรรมไทย

ผู้วิจัย : กิ่งเดช กันตามระ

ชื่อเรื่อง : การศึกษาวิวัฒนาการและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของศิลปะและสังคมจากรูปลักษณ์

พระพุทธปฏิมากร

เงินทุน : เงินทุนอุดหนุนสถาบันไทยศึกษา ปีงบประมาณ : ๒๕๓๓

ปีที่วิจัยเสร็จ : ๒๕๓๕ ปีที่พิมพ์ : -

คำสำคัญ (Keyword) : พระพุทธปฏิมากร, ไทย -- คติความเชื่อ, พระพุทธปฏิมากร -- การศึกษาวิเคราะห์

สาระสังเขป (Abstract)

รายงานการวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิวัฒนาการและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของศิลปะและสังคมจากรูปลักษณ์พระพุทธปฏิมากร

เพื่อเสนอรายงานผลการวิจัยโดยอาศัยรูปลักษณ์พระพุทธปฏิมากรเป็นข้อมูลหลักในการศึกษาและทำการวิเคราะห์ให้เกิดความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยในด้านวิวัฒนาการของศิลปะ และความสัมพันธ์ของสังคมทั้งสองอย่างควบคู่กันไป

การศึกษารูปแบบของพระพุทธปฏิมากรที่มีการเปลี่ยนแปลงคลี่คลายมาโดยลำดับสมัยในประวัติศาสตร์ชาติไทย โดยเริ่มต้นตั้งแต่สมัยทวารวดี ศรีวิชัย หนีญชัย ลพบุรี อู่ทอง สุโขทัย เชียงแสน อโยธยา และรัตนโกสินทร์ตามลำดับ

การศึกษาโดยกำหนดยุคสมัยเพื่อเน้นให้เห็นวิวัฒนาการ จะทำให้เข้าใจเป็นลำดับง่ายขึ้นซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนที่ยึดมั่นนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติสืบต่อกันมา เผยให้รู้เรื่องราวและกระบวนการทางสังคมว่าองค์กรทั้งสองได้ร่วมมือกันสร้างพระพุทธปฏิมากรด้วยเหตุผลกลใดบ้าง มีคติความเชื่อต่อพระพุทธปฏิมากรอย่างไร หรือต่างกันอย่างไร ได้รับผลประโยชน์จากพระพุทธปฏิมากรอย่างไรบ้าง หรือด้านใดบ้าง และในแต่ละสมัยมีผลกระทบต่อสังคมอย่างไร

ผู้วิจัย : ชัชชัย โกมารทัต

ชื่อเรื่อง : กีฬาพื้นเมืองไทย : ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางด้านพลศึกษา

เงินทุน : เงินทุนอุดหนุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ

ปีงบประมาณ : ๒๕๒๔

ปีที่วิจัยเสร็จ: ๒๕๒๗ ปีที่พิมพ์ : -

คำสำคัญ (Keyword) : กีฬาไทย -- ประวัติและความเป็นมา, กีฬาพื้นเมืองไทย, พลศึกษา

สาระสังเขป (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาความเป็นมา ลักษณะรูปแบบการเล่นกีฬาพื้นเมืองไทยชนิดต่างๆ และการวิเคราะห์คุณค่าด้านพลศึกษาของกีฬาพื้นบ้านเมืองไทยจำนวน ๑๕๗ ชนิด

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กีฬาพื้นเมืองมีความเป็นมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เพื่อการฝึกฝน การต่อสู้ป้องกันตัว เตรียมพร้อมสำหรับการสงคราม และความสนุกสนานในยามว่าง โอกาสที่เล่นส่วนใหญ่ คือการสมโภช

พระราชพิธีของพระเจ้าแผ่นดิน งานเทศกาลของชาวบ้าน สมัยกรุงศรีอยุธยา ยังคงสืบทอดจากสมัยกรุงสุโขทัย แต่เพิ่มชนิดของกีฬา สมัยกรุงธนบุรีมิได้เปลี่ยนแปลงประการใด ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นสมัยการฟื้นฟูและการพัฒนากีฬาพื้นเมืองไทย เปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายการเล่นเพื่อการออกกำลังกาย ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน เล่นตามประเพณี เทศกาลของชาวบ้านมากขึ้น มีการปรับปรุง กีฬาสากล

กิจกรรมลูกเสือให้สอดคล้องกับกีฬาพื้นเมืองไทย แข่งขันกีฬาสำหรับนักเรียน มีการเรียนการสอนกีฬาพื้นเมืองไทยในสนามกีฬา หนังสือประกอบการสอน เพิ่มชนิดกีฬา ครั้นหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย กีฬาพื้นเมืองไทยก็มีบทบาทน้อยลง เพราะประชาชนสนใจกีฬาสากล

กีฬาพื้นเมืองไทยมีการเล่นเมื่อยามว่างจากงานประจำตามฤดูกาล เป็นหมู่คณะ ทุกเพศ ทุกวัย ไม่ใช่อุปกรณ์การเล่นมาก เล่นในสถานที่ธรรมชาติ มีวิธีการเล่นและกติกาต่างๆ

คุณค่าด้านพลศึกษานั้น กีฬาพื้นเมืองไทยแต่ละชนิดให้คุณค่าทางพลศึกษาครบ ๕ ทางคือ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม

ผู้วิจัย : อรวรรณ บรรจงศิลป์ และคนอื่นๆ

ชื่อเรื่อง : ความคิดและภูมิปัญญาไทย : ชุดดุริยางคศิลป์

เงินทุน : เงินทุนอุดหนุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ

ปีงบประมาณ : ๒๕๓๒

ปีที่วิจัยเสร็จ : ๒๕๓๔ **ปีที่พิมพ์ :** -

คำสำคัญ (Keyword) : ภูมิปัญญาไทย, เพลงไทย, ดนตรีไทย, เครื่องดนตรีไทย, การประพันธ์, การขับร้อง, การไหว้ครู

สาระสังเขป (Abstract) :

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมความคิดและภูมิปัญญาของครูดนตรีไทยในอดีตเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ดนตรีไทย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับดนตรีไทย อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ และสืบทอดดนตรีไทยที่เป็นมรดกวัฒนธรรมไทย มีขอบเขตการวิจัย ๕ เรื่องคือ

- ๑) การไหว้ครูดนตรีไทย
- ๒) เครื่องดนตรีไทยและวงดนตรีไทย
- ๓) โครงสร้างของเพลงไทย
- ๔) ประเภทของเพลงไทยและการประพันธ์เพลงไทย
- ๕) การขับร้องเพลงไทย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความคิดและภูมิปัญญาไทยเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ดนตรีไทย ๕ เรื่องดังกล่าวคือ

๑) การไหว้ครูดนตรีไทยเป็นสิ่งที่นักดนตรีไทยต้องทำเพราะเป็นการแสดงความกตัญญูทิวที่ต่อครูที่เป็นเทพ ครูที่สิ้นชีวิต และครูปัจจุบัน เนื่องจากนักดนตรีไทยในอดีตเชื่อว่าดนตรีไทยมิได้เกิดจากความคิดและฝีมือมนุษย์เท่านั้น ได้สืบทอดมาจากการสร้างสรรค์ของเทพต่างๆ และการถ่ายทอดมาสู่ครูดนตรีที่เป็นมนุษย์ต่อๆ กันมาอีกด้วย

๒) เครื่องดนตรีไทยแบ่งได้ ๔ ประเภท ได้แก่ ดิด สี ดี เป่า มีกำเนิดจากวิถีชีวิตในสังคมไทยผสมผสานกับ

วัฒนธรรมอื่น มีการแบ่งวงดนตรีไทยเป็น ๓ วง คือ วงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย และวงมโหรี การบรรเลงแต่ละวงขึ้นอยู่กับโอกาส สถานที่และชนชั้นในสังคมไทย

๓) โครงสร้างเพลงไทยประกอบด้วยบันไดเสียง ๗ เสียง มีอัตราจังหวะสามชั้น สองชั้น ชั้นเดียว มีทำนองเสียงเรียบ การประสานเสียงเป็นแนวนอนรูปแบบต่างๆ เพลงมีการแสดงอารมณ์ อันสะท้อนภาพวัฒนธรรมไทยได้อย่างดี

๔) การแบ่งประเภทเพลงไทยมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมไทย แบ่งการประพันธ์เพลงเป็น ๔ วิธีจากเพลงเดิมคือ ขยาย ตัดทอน ทำนองใหม่ และหลักการแต่งเพลงไทยกับความคิดผู้แต่ง ที่แสดงถึงการเคารพครูในอดีต

๕) การขับร้องเพลงไทยมีวิวัฒนาการมาจากการขับลำนำเพลงพื้นบ้านตั้งแต่สมัยสุโขทัย แล้วพัฒนาในราชสำนักสมัยอยุธยาอย่างมีแบบแผนจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันมีการร้องแบบเก่าและแบบใหม่ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการของภาษา ประเพณี วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันแต่ละสมัย

ผู้วิจัย : อภินันท์ โปษยานนท์

ชื่อเรื่อง : จิตรกรรมและประติมากรรมแบบตะวันตกในราชสำนัก

เงินทุน : เงินทุนอุดหนุนสถาบันไทยศึกษา **ปีงบประมาณ :** ๒๕๓๕

ปีที่วิจัยเสร็จ : ๒๕๓๕ **ปีที่พิมพ์ :** ๒๕๓๕

คำสำคัญ (Keyword) : จิตรกรรมไทย, ประติมากรรมไทย, ศิลปะตะวันตก, ราชสำนักไทย

สาระสังเขป (Abstract) :

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระบรมสาทิสลักษณ์ พระบรมรูปจิตรกรรม และประติมากรรมแบบตะวันตกในราชสำนัก ที่ประดิษฐานไว้ในพระที่นั่ง พระตำหนัก และอาคารต่างๆ งานวิจัยมีเนื้อหา ๒ เล่มคือ เล่ม ๑ มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระบรมสาทิสลักษณ์และพระบรมรูปตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และเล่มที่ ๒ มีเนื้อหาเกี่ยวกับงานศิลปกรรมที่สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของศิลปวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามามีบทบาทในราชสำนัก ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นผลงานต่างๆ คืองานประกวาดจิตรกรรม จิตรกรรมฝาผนัง ศิลปะรูปสัญลักษณ์ ภาพวิวิทัศน์ เป็นต้น

ผลงานวิจัยแสดงให้เห็นว่า จิตรกรรมและประติมากรรมแบบตะวันตกในราชสำนักดังกล่าว ได้เกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และความเจริญทางเทคโนโลยีที่พัฒนาเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้พระราชนิยมของพระมหากษัตริย์แต่ละสมัยก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ศิลปกรรมในราชสำนักมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด จิตรกรรมและประติมากรรมแบบตะวันตก จึงเป็นศิลปวัตถุที่แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของผู้อุปถัมภ์ ศิลปะ ศิลปินและช่างให้เข้ากับสมัยนิยมและอิทธิพลของศิลปตะวันตกที่เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย

ผู้วิจัย : เพ็ญศรี คุ้ม และ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์

ชื่อเรื่อง : แบบอย่างและวิวัฒนาการจิตรกรรมฝาผนัง ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ ๒๓๒๕-๒๕๒๕)

เงินทุน : เงินทุนอุดหนุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ

ปีงบประมาณ : ๒๕๒๔

ปีที่วิจัยเสร็จ : ๒๕๒๕ **ปีที่พิมพ์ :** -

คำสำคัญ (Keyword) : จิตรกรรมฝาผนัง, จิตรกรรมไทย, สมัยอยุธยา, ประเพณีนิยม, ขนบนิยม, จิตรกรรม
ฝาผนัง – วิวัฒนาการและการสืบทอด, สมัยรัตนโกสินทร์

สาระสังเขป (Abstract) :

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความรู้และความเข้าใจเนื่องด้วยเหตุและผล คุณค่าในแบบอย่างของ
รูปภาพจากงานจิตรกรรม ณ จิตรกรรมสถานต่างๆ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัยเป็น ๘ บทคือ

บทที่ ๑ กล่าวถึงเหตุผลการสืบทอดความเชื่อ ความคิดและแบบอย่างจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา
เหตุผลและวัตถุประสงค์ในการสร้างงานจิตรกรรม

ฝาผนังในกรุงรัตนโกสินทร์ สภาพของงานจิตรกรรมฝาผนัง ปัญหาและเหตุผลพื้นฐานอันจะนำไปสู่การ
วิเคราะห์ในบทต่อไป

บทที่ ๒ กล่าวถึงแนวการพิจารณาความหมายของแบบอย่าง การวิเคราะห์ขนบนิยม ประเพณีนิยม
และคติความเชื่อในแบบอย่างของรูปภาพจิตรกรรมฝาผนัง เหตุผลและหลักการกำหนด สร้างสรรค์รูปแบบ
และการนำเสนอรูปแบบ

บทที่ ๓ เสนอผลการวิเคราะห์แบบอย่างภาพมนุษย์ในงานจิตรกรรมฝาผนัง ประเพณีนิยม ขนบนิยม
การเปลี่ยนแปลง และวิวัฒนาการทางแบบอย่างภาพมนุษย์

บทที่ ๔ เสนอผลการวิเคราะห์แบบอย่างภาพสัตว์ในงานจิตรกรรมฝาผนัง ประเพณีนิยม ขนบนิยม
การเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการทางแบบอย่างภาพสัตว์

บทที่ ๕ เสนอผลการวิเคราะห์แบบอย่างภาพสิ่งก่อสร้างในงานจิตรกรรมฝาผนัง ประเพณีนิยม ขนบ
นิยม การเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการทางแบบอย่างภาพสิ่งก่อสร้าง

บทที่ ๖ เสนอผลการวิเคราะห์แบบอย่างภาพทิวทัศน์ในงานจิตรกรรมฝาผนัง ประเพณีนิยม ขนบนิยม
การเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการทางแบบอย่างในภาพทิวทัศน์

บทที่ ๗ เสนอผลการวิเคราะห์แบบอย่าง องค์ประกอบของจิตรกรรมฝาผนัง การแก้ปัญหาพื้นที่ การ
นำเสนอการเห็น การลำดับภาพ ขนบนิยมในการจัดลำดับองค์ประกอบ แบบอย่างและวิวัฒนาการของ
องค์ประกอบจิตรกรรมฝาผนัง

บทที่ ๘ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย : สุภาพรรณ ณ บางช้าง

ชื่อเรื่อง : พุทธธรรมที่เป็นรากฐานสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เงินทุน : เงินทุนอุดหนุนสถาบันไทยศึกษา **ปีงบประมาณ:** ๒๕๓๑

ปีที่วิจัยเสร็จ : ๒๕๓๓ **ปีที่พิมพ์ :** ๒๕๓๕

คำสำคัญ (Keyword) : พุทธศาสนา, สังคมไทย, พระไตรปิฎก, คติความเชื่อ, ค่านิยมไทย,
ไทย--การเมืองการปกครอง, สมัยสุโขทัย

สาระสังเขป (Abstract) :

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสารัตถธรรมในพระพุทธรูปที่คนไทยนำมาเป็นหลักสร้างสรรค์
สังคมตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ผลงานวิจัยพบว่า ก่อนสมัยสุโขทัยมีสารัตถธรรมในพระพุทธรูปคือ พระพุทธรูปเถรวาทมีคำ
สอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกบาลี มีสารัตถธรรมระดับสังฆธรรมและระดับ

ศีลธรรมที่เน้นปฏิบัติกรอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสูง ในสมัยสุโขทัยมีสารัตถธรรมเกี่ยวกับระบบความรู้ ระบบค่านิยม พฤติกรรมบุญ และระบบคติความเชื่อมาเป็นรากฐานสังคมไทย สมัยกรุงศรีอยุธยายังคงดำเนินตาม ๓ ระบบดังกล่าว และรับคติเทวราชจากศาสนาพราหมณ์ จักรวาลวิทยา บุญฤทธิวิทยาคมมากขึ้น ปลายสมัยมีความเสื่อมในการปฏิบัติตามสารัตถธรรม สมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในรัชกาลที่ ๓ มีการฟื้นฟูพุทธธรรมด้านศีล สมาธิ ปัญญา ในรัชกาลที่ ๔ ผู้นำสังคมเน้นสารัตถพุทธธรรมแนวสันนิยม เหตุผลนิยม มนุษยนิยม มีการเสนอการปฏิบัติสารัตถธรรมระบบทาน ศีล ภาวนาสำหรับคฤหัสถ์ และระบบศีล สมาธิ ปัญญาสำหรับพระสงฆ์ มีพุทธธรรมแนววิทยาศาสตร์ ในรัชกาลที่ ๕ สารัตถพุทธธรรมได้สร้างความสามัคคีในชาติ พัฒนาคนให้มีความประพฤติเลื่องชื่ชอบ ในรัชกาลที่ ๖ เน้นทำหน้าที่เพื่อความมั่นคงของสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์ ในรัชกาลที่ ๗ เน้นพุทธธรรมตามระบอบประชาธิปไตย

พุทธธรรมเป็นรากฐานการทำหน้าที่ของบุคคลในสังคมไทยในฐานะพุทธศาสนิกชน ครอบครัว ชุมชน ชาติ สร้างคุณลักษณะไทยตามพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันและอนาคตควรเลือกสรรและสืบทอดพุทธธรรมทั้งสังฆธรรมและศีลธรรมให้ผสมกลมกลืนกัน และการธำรงปรัชญาการศึกษาไทยที่มีรากฐานพุทธธรรมคือความรู้คู่คุณธรรม

ผู้วิจัย : ณรุทธ์ สุทธจิตต์

ชื่อเรื่อง : เพลงพื้นบ้านท่าโพ : เนื้อหาดนตรีและการสืบทอด

เงินทุน : เงินทุนอุดหนุนสถาบันไทยศึกษา **ปีงบประมาณ :** ๒๕๖๖

ปีที่วิจัยเสร็จ : ๒๕๖๕ **ปีที่พิมพ์ :** -

คำสำคัญ (Keyword) : เพลงพื้นบ้านท่าโพ--การอนุรักษ์และการสืบทอดดนตรีพื้นบ้าน, หลักการของโคคาย, เพลงพื้นบ้านท่าโพ, หนองขาหย่าง, จังหวัดอุทัยธานี

สาระสังเขป (Abstract) :

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ การศึกษาเนื้อหาดนตรีและวิธีการสืบทอดเพลงพื้นบ้านท่าโพ อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี ดำเนินการวิจัยเป็นกรณีศึกษา โดยบันทึกการร้องเล่นเพลงจากพ่อเพลงแม่เพลงเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาดนตรี และสัมภาษณ์พ่อเพลงแม่เพลง ชาวบ้าน บุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์เพลงที่สร้างขึ้นจากหลักการของโคคาย และแบบสัมภาษณ์บุคคล ๒ ชุดด้วยแนวคิดและรูปแบบการสืบทอด เก็บข้อมูลที่บ้านท่าโพและตัวจังหวัด ๒ ครั้ง ผลการวิจัยเสนอเชิงบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า เพลงพื้นบ้านท่าโพที่ศึกษาจำนวน ๕๕ เพลงมีลักษณะของเพลงไทยกล่าวคือ เพลงจำนวน ๓๕ เพลงอยู่ในบันไดเสียงเพนทาโทนิค มีโทนิคเป็น โด ลา มี เร ซอล มากน้อยตามลำดับ พบบันไดเสียงอื่นๆ ได้แก่ เฮกซะโทนิค เฮกซะคอร์ด เตตราโทนิค มิกโซลิเดียน การจัดเรียงเสียงเพลงเป็นลักษณะเพลงเกิด ๒๗ เพลง ออเชนติก ๒๗ เพลง และแบบผสม

๑ เพลง เพลงทั้งหมดมีอัตราจังหวะประเภทสองและสี่จังหวะ ช่วงกว้างของเสียงอยู่ระหว่างคู่แปดและคู่เจ็ด เพลงที่มีช่วงเสียงกว้างมากที่สุดคือคู่สิบเอ็ด ขึ้นคู่เสียงที่พบเสมอคือ คู่สองและคู่สาม เมเจอร์ แคเดนซ์ตอนจบเป็นคู่สองเมเจอร์และคู่สามไมเนอร์มากที่สุด รูปแบบทำนองที่พบบ่อยคือ รูปแบบไบนารี (AB) ๓๗ เพลงขึ้นต้นแบบอนาครุซิส อีก ๑๘ เพลงขึ้นต้นจังหวะที่หนึ่ง รูปแบบจังหวะที่พบบ่อยคือ และ เพลงจำนวน ๔๖ เพลงเป็นเพลงร่ำวง อีก ๙ เพลง เป็นเพลงร้องเล่นเฉพาะเทศกาล มีเอกลักษณ์พิเศษหลายเพลงคือ การตีทำรำตามเนื้อเรื่อง

เรื่องการสืบทอด พ่อเพลงแม่เพลงยินดีจะถ่ายทอดให้แก่ผู้สนใจ ปัจจุบันชาวบ้านท่าโพ

สนใจรับการถ่ายทอดไม่มากเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ผู้มีบทบาทส่งเสริมการสืบทอดควรเป็นชาวบ้านโดยโรงเรียน อำเภอ จังหวัด ประเทศ เพื่ออนุรักษ์เพลงพื้นบ้านท่าโพที่มีเอกลักษณ์และสร้างสรรค์ด้วยภูมิปัญญาไทย

ผู้วิจัย รุ่งอรุณ กุลธำรง

ชื่อเรื่อง วัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร : การศึกษาวิชาช่างสิบหมู่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เงินทุน : เงินทุนอุดหนุนสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.)

ปีงบประมาณ : ๒๕๔๐

ปีที่วิจัยเสร็จ : ๒๕๔๒ ปีที่พิมพ์ : -

คำสำคัญ (Keyword) : วัฒนธรรมไทย, กรุงเทพมหานคร, ช่างสิบหมู่--การศึกษาและการสอน, ช่างสิบหมู่, ช่างฝีมือไทย, สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สาระสังเขป (Abstract) :

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิชาช่างสิบหมู่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑- สมัยรัชกาลที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๒) และวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครจากการศึกษาวิชาช่างสิบหมู่

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีคำว่า “ช่างสิบหมู่” ปรากฏในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งเป็น “กรมช่างสิบหมู่” ที่มีมาจนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วเปลี่ยนแปลงหน่วยงานตลอดมาจนกระทั่งเป็น “ส่วนช่างสิบหมู่” ของสถาบันศิลปกรรม กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน โดยมีการศึกษาวิชาช่างสิบหมู่ ได้แก่ ช่างเขียน ช่างแกะ ช่างสลัก ช่างกลึง ช่างหล่อ ช่างปั้น ช่างหุ่น ช่างรัก ช่างบุ ช่างปูน ฯลฯ ทั้งการศึกษาวิชาช่างสิบหมู่แผนโบราณ ในวัง วัด และบ้านมาสู่การศึกษาวิชาช่างสิบหมู่ในระบบโรงเรียน ของกระทรวงศึกษาธิการที่โรงเรียนเพาะช่างเมื่อสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และอีกแห่งหนึ่งที่โรงเรียนศิลปศึกษาในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ส่วนการศึกษาวิชาช่างสิบหมู่นอกระบบโรงเรียน เริ่มจัดการศึกษาที่สโมสรช่างในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และวิทยาลัยในวังหญิง วิทยาลัยในวังชายในสมัยรัชกาลปัจจุบัน

การศึกษาวิชาช่างสิบหมู่ดังกล่าว มีจุดมุ่งหมายเพื่อการสืบสานวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร ๗ ด้านคือ ๑) กลุ่มช่าง ที่มีทั้งช่างหลวง ช่างสงฆ์ ช่างพื้นบ้านพื้นเมือง ๒) ถิ่นที่อยู่ช่าง ที่อยู่กัน ในวัง วัดต่างๆ และหมู่บ้าน ๓) ความเป็นอยู่ของช่าง ที่มีความแตกต่างกัน ๔) การประกอบอาชีพ มีทั้งการรับราชการ รับจ้าง ค้าขาย ๕) ความเชื่อ มีการนับถือผี ครู ฤกษ์ สถาบันพระ-มหากษัตริย์ ๖) พระพุทธศาสนา ที่เป็นแรงบันดาลใจทำให้เกิดการสร้างสรรคผลงานวิชาช่างสิบ-หมู่ ๗) ประเพณี มีประเพณีที่วิชาช่างสิบหมู่เกี่ยวข้องคือ พระราชพิธีต่างๆ วัฒนธรรมไทยเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตไทยส่วนหนึ่งในกรุงเทพมหานครตลอดมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ผู้วิจัย อรวรรณ บรรจงศิลป์ และ โกวิท วัชรศิริ

ชื่อเรื่อง วิวัฒนาการของเพลงไทยสมัยรัตนโกสินทร์

เงินทุน เงินทุนอุดหนุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ

ปีงบประมาณ ๒๕๒๔

ปีที่วิจัยเสร็จ : ๒๕๒๖ ปีที่พิมพ์ : -

คำสำคัญ (Keyword) : เพลงไทย, เพลงไทย -- จังหวะและทำนอง, เพลงไทย -- วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง, สมัยรัตนโกสินทร์

สาระสังเขป (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างของเพลงไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเพลงไทยออกเป็น ๓ สมัยคือ สมัยที่ ๑ เพลงไทยสมัยรัชกาลที่ ๑-สมัยรัชกาลที่ ๓ สมัยที่ ๒ เพลงไทยสมัยรัชกาลที่ ๔-สมัยรัชกาลที่ ๗ สมัยที่ ๓ เพลงไทยสมัย พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๒๕ รวมทั้งสิ้น ๓๒ เพลง โดยวิเคราะห์บันไดเสียง จังหวะ ทำนอง การประสานเสียง รูปแบบ อารมณ์เพลง

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นโครงสร้างเพลงไทยสมัยรัตนโกสินทร์ด้านต่างๆว่า ๑) บันไดเสียง เพลงไทยใช้บันไดเสียง ๗ เสียงที่เท่ากันระหว่าง ๕-๗ เสียง บันไดเสียงเพลงแต่ละสมัยไม่มีความ

แตกต่างกัน ๒) จังหวะ โดยทั่วไปเพลงไทยมีอัตราจังหวะ $\frac{0}{0}$ สมัยที่ ๑ มีอัตราจังหวะ $\frac{0}{0}$, $\frac{0}{0}$ ใช้หน้าทับปรบไก่ สองไม้ และหน้าทับพิเศษ สมัยที่ ๒ - สมัยที่ ๓ มีหน้าทับตามลีลาเพลงเพิ่มขึ้น มีลีลาซ้ำเร็วแบบซ้ำ-ปานกลาง-เร็ว อัตรา ๓ ชั้น ๒ ชั้น ชั้นเดียว ในสมัยที่ ๒-สมัยที่ ๓ มีลีลาซ้ำ - เร็วปานกันตามจินตนาการและอารมณ์เพลง ด้านความสั้น - ยาวของเสียงในสมัยที่ ๑ มีเสียงสั้น รูปแบบจังหวะเรียบ สมัยที่ ๒ - สมัยที่ ๓ มีเสียงยาว รูปแบบจังหวะกระโดด ๓) ทำนอง เพลงไทยสมัยที่ ๑ มีเสียงเรียงลำดับขึ้น เคลื่อนขึ้นลงน้มนวล เสียงกระโดดช่วงแคบๆ สมัยที่ ๒-สมัยที่ ๓ มีเสียงกระโดดขึ้นลงมากขึ้น ทำนองเพลงแสดงสำเนียงต่างชาติชัดเจนขึ้น ๔) การประสานเสียง เป็นแบบประสานแนวนอน ลักษณะสอดทำนองอันเป็นเอกลักษณ์เพลงไทยและไม่แตกต่างกันทั้ง ๓ สมัย ๕) รูปแบบ สมัยที่ ๑ เป็นเพลง ๓ ชั้น ๒ ชั้น ชั้นเดียว สมัยที่ ๒ มีเพลงทยอย เพลงเดี่ยว เพลงเถา เพลงกรอ สมัยที่ ๓ มีเพลง ๔ ชั้นถึงครึ่งชั้น เพลงระบำ เพลงร่วมสมัย ๖) อารมณ์เพลง เพลงไทยสมัยที่ ๒- สมัยที่ ๓ ให้ความรู้สึกรู้สึกและอารมณ์ชัดเจนกว่าสมัยที่ ๑

ผู้วิจัย : สาวตรี เจริญพงศ์

ชื่อเรื่อง : วิวัฒนาการของศิลปหัตถกรรมในสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ : เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน ดอกไม้ประดิษฐ์

เงินทุน : เงินทุนจุฬาฯ เถลิงฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ปีงบประมาณ : ๒๕๓๔

ปีที่วิจัยเสร็จ: ๒๕๓๗ ปีที่พิมพ์ : ๒๕๓๗

คำสำคัญ (Keyword) : ศิลปหัตถกรรมไทย, เครื่องปั้นดินเผา, เครื่องจักสาน, ดอกไม้ประดิษฐ์, ศิลปหัตถกรรมไทย -- วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง, สมัยรัตนโกสินทร์

สาระสังเขป (Abstract) :

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของศิลปหัตถกรรมจากงานศิลปหัตถกรรม ๓ ประเภทคือ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน และดอกไม้ประดิษฐ์ในสมัยรัตนโกสินทร์

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า วัฒนาการของศิลปหัตถกรรมไทย แบ่งออกเป็น ๖ สมัยคือ สมัยที่ ๑ สมัยแห่งการสืบทอดความรู้เรื่องของอยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลที่ ๑ สมัยที่ ๒ สมัยแห่งการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ ๔ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ ทำให้มีผลโดยตรงและทางอ้อมต่องานศิลปหัตถกรรม สมัยที่ ๓ สมัยแห่งการสร้างเอกลักษณ์ไทยและพึ่งตนเอง ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ศิลปหัตถกรรมได้รับการสนับสนุนในฐานะสิ่งแสดงถึงมรดกความเจริญของชาติที่สืบเนื่องมาจากอดีต และการสร้างงานด้วยตนเองของราษฎร สมัยที่ ๔ สมัยแห่งการสร้างชาติ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ศิลปหัตถกรรมพัฒนาเข้าระบบโรงงานอุตสาหกรรมของรัฐ มีการสวมหมวก ตกแต่งดอกไม้ประดิษฐ์ที่เสื่อ ใช้กระเป๋าคือ สมัยที่ ๕ สมัยแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจชาติสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้พัฒนาศิลปหัตถกรรมโดยภาคเอกชน มีการคิดแปลง และผลิตสิ่งใหม่ๆ เพื่อการส่งออก สมัยที่ ๖ สมัยแห่งการฟื้นฟูศิลปหัตถกรรม หลัง พ.ศ.๒๕๒๐ เป็นต้นมาศิลปหัตถกรรมแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือการพัฒนาตามเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมแบบดั้งเดิม

ผู้วิจัย : วัฒนะ จุฑะวิภาต

ชื่อเรื่อง: ศิลปหัตถกรรมของช่างทองเมืองเพชร : ความเป็นมาและสภาพปัจจุบัน

เงินทุน : เงินทุนจุฬาฯ เฉลิมฉลองสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี

ปีงบประมาณ : ๒๕๓๕ **ปีที่วิจัยเสร็จ :** ๒๕๓๕ **ปีที่พิมพ์ :** ๒๕๓๕

คำสำคัญ (Keyword) : ทองรูปพรรณ -- ประวัติความเป็นมา, ช่างทอง, ทองรูปพรรณ--วิธีการทำ, จังหวัดเพชรบุรี, ศิลปหัตถกรรมไทย

สาระสังเขป (Abstract) :

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา กระบวนการสร้างสรรค์ทองรูปพรรณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ วิธีทำ รูปแบบ ลวดลาย วิธีการถ่ายทอดความรู้ การดำรงรักษา การสืบทอด

ฝีมือช่างทองสกุลเพชรบุรี ที่บ้านช่างทอง ถนนพาณิชย์เจริญ ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ช่างทองเมืองเพชรบุรีรุ่นแรกเริ่มมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ คือนายหวน ตาลวันนา นายโช สุวรรณช่าง นายผ่าน ทองสัมฤทธิ์ ที่เป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ช่างเขียน ช่างทำเครื่องประดับจากทองเหลือง ปัจจุบันมีช่างทอง ๓ คน คือนางเนือง แฝงสีคำ นางฉิว บุญศิริ นางสาวทองคำ ทองสัมฤทธิ์ มีการถ่ายทอดความรู้ช่างทองให้แก่ลูกหลาน ญาติสนิท กระบวนการทำทองรูปพรรณเริ่มจากช่างใช้ทองคำบริสุทธิ์มาดำเนินการด้วยเครื่องมือที่ใช้มาตั้งแต่อดีตคือ โตะทำทอง ทั้ง ค้อน กรรไกร ไม้พัน ฯลฯ วิธีการทำเริ่มจากการหลอมทอง ตีทอง ชักลวด ทำไขปลา แล้วนำส่วนต่างๆ ประกอบกันโดยการสาน ถัก และเชื่อมประกอบส่วนต่างๆ เข้าด้วยกัน มีการแกะ คุณ สลัก ฝังผลึก ตัดผลึก เกาะพลอย นำทองรูปพรรณมาตี และข้อมทองในขั้นสุดท้าย

ทองรูปพรรณส่วนใหญ่เป็นเครื่องประดับของสตรี และเด็ก ได้แก่ ตุ้มหู สร้อยคอ จี้ สร้อยข้อมือ แหวน กำไล กระจุม สายสะพายแฉ่ง ปัจจุบันยังคงทำลวดลายสร้อยสี่เสา สร้อยหกเสา สร้อยแปดเสา ปะวะหล้า ปะวะหล้าทรงเครื่อง ลูกสน เตาร้าง ตะขาบ ตะขาบทรงเครื่อง แหวนพิรอด แหวนตะไผ่ แหวนงูพันกัน ซึ่งเลียนแบบ หรือสร้างสรรค์จากธรรมชาติ

ด้านการรักษาและการสืบทอดควรเร่งริบบันทึกรู้ช่างทองรูปพรรณ จัดศูนย์สาธิต สอนผู้สนใจ ยกย่องครูช่างทองเมืองเพชร เพื่อถ่ายทอดความรู้ช่างทองเมืองเพชรให้ลูกหลานต่อไป

ผู้วิจัย : ระวี ภาวิไล

ชื่อเรื่อง : หลักพุทธธรรมที่ใช้เป็นรากฐานของสังคมไทย ในยุคเทคโนโลยีภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงปัจจุบัน

เงินทุน : เงินทุนอุดหนุนสถาบันไทยศึกษา **ปีงบประมาณ :** ๒๕๓๑

ปีที่วิจัยเสร็จ : ๒๕๓๓ **ปีที่พิมพ์ :** -

คำสำคัญ (Keyword) : สังคมไทย, ไทย -- การเปลี่ยนแปลงการปกครอง, ภูมิปัญญาไทย, พุทธศาสนา
พุทธทาสภิกขุ

สาระสังเขป (Abstract)

ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัยนี้เป็น ๔ บท กล่าวคือ บทที่ ๑ เสนอการพิจารณาเปรียบเทียบพุทธธรรมกับปรัชญาและวิทยาศาสตร์ในบทบาทที่มีต่อสังคมมนุษย์ในแง่ภูมิปัญญา และการประยุกต์ใช้ เพื่อแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม นอกจากนี้ได้วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างโลกทัศน์ทางวิทยาศาสตร์กับโลกทัศน์ทางพุทธธรรมด้วย ในบทที่ ๒ เสนอหลักธรรมจากพระสูตร ซึ่งยังมีบทบาทชี้แนะแนวทางประพฤติปฏิบัติของชาวพุทธไทยปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่ออ้างอิงถึงในการอภิปรายขยายความเนื้อหาของรายงานบทต่อไปด้วย ผู้วิจัยได้เสนอหลักธรรมตามคัมภีร์อภิธรรมโดยคุ่มลิกและกว้างขวางโดยมีพื้นฐานโลกทัศน์ชีวทัศน์ทางวิทยาศาสตร์และปรัชญา บทที่ ๓ เป็นการสรุปรวมหลักธรรมสำคัญเบื้องต้นของวิชาอภิธรรมในฐานะที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นหลักพุทธธรรมสำหรับยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะมาถึง วิชาอภิธรรมเสนอการศึกษา วิเคราะห์ปรากฏการณ์โลกและชีวิตในระดับพื้นฐานที่สุดจึงเป็นหลักความรู้ที่สามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานรองรับการปฏิบัติเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมในโลกปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ในบทนี้ผู้วิจัยได้เสนอแบบจำลองจิตเจตสิกและแผนผังนามรูปของบุคคลซึ่งได้ประดิษฐ์ขึ้นใช้ประโยชน์ในการศึกษา วิเคราะห์เรื่องจิตในอภิธรรมให้ได้ผลดี บทที่ ๔ เสนอการวิเคราะห์ระบบศึกษาและปฏิบัติธรรมแบบวิทยาศาสตร์ของพุทธทาสภิกขุที่เหมาะสมสำหรับผู้คนยุคเทคโนโลยี ระบบนี้อาศัยหลักธรรมปฏิจางสมุปปาท อานาปานสติอศัมมยตา (ป-อ-อ) ในตอนสุดท้ายของบทนี้แสดงมตินที่น่าสนใจของท่านพุทธทาสในเรื่องอภิธรรมด้วย

ผู้วิจัย: Napat Sirisambhand and Alec Gordon

ชื่อเรื่อง : Thai Women's Lives during the Late Ayudhya and Early Rattanakosin Periods : The Study of Historical Evidence from Temple Murals

เงินทุน : เงินทุนอุดหนุนสถาบันไทยศึกษา **ปีงบประมาณ :** ๒๕๓๖

ปีที่วิจัยเสร็จ : ๒๕๔๐ **ปีที่พิมพ์ :**

คำสำคัญ (Keyword) : สตรีไทย, จิตรกรรมฝาผนัง, สมัยอยุธยา, สมัยรัตนโกสินทร์

สาระสังเขป (Abstract)

งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหญิงและชาย และหน้าที่ของผู้หญิงไทยในอดีต โดยใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลายถึงต้นรัตนโกสินทร์เป็นหลักฐานและข้อมูล

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่าผู้หญิงไทยในสมัยอยุธยา (ต้นศตวรรษที่ ๑๗) ทำงานหลายประเภทถึงแม้จะน้อยประเภทกว่าชายอยู่บ้างก็ตาม นอกจากนี้รูปภาพจิตรกรรมฝาผนังยังแสดงให้เห็นว่ามีงานที่ชายหญิงทำ

ร่วมกัน เช่น การวาดตัว ซึ่งให้เห็นว่าไม่มีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างหญิงกับชายเด็ดขาด แต่บางภาพทำให้ตีความได้ว่าในสังคมชั้นสูงมีการแบ่งหน้าที่ของหญิงกับชายเข้มงวดกว่าในหมู่คนสามัญ

ผู้วิจัยยอมรับว่าจำนวนภาพเขียนทั้งหมดที่ใช้เป็นข้อมูล ไม่ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพของผู้หญิงไทย และได้ตั้งข้อสังเกตเป็นคำถามไว้ว่า ทำไมการปลูกข้าวซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญของคนไทยจึงปรากฏในภาพเขียนน้อยมาก เรียกว่าแทบไม่มีเลยก็ว่าได้ และทำไมภาพแม่ธรณี จึงปรากฏเด่นชัดในภาพเขียนต่างๆ ที่ศาสนาของไทยถือว่าผู้ชายสำคัญกว่าผู้หญิง (รายงานวิจัยนี้เป็นภาษาอังกฤษ)